

Круглий стіл
«Режим окремого проживання:
крок до розірвання шлюбу чи можливість зберегти подружні відносини»

Дата проведення: 8 листопада 2021 року.

Час проведення: 14:00-18.00.

Місце проведення: онлайн платформа ZOOM.

Організатори: НААУ, за ініціативою Комітету з сімейного права НААУ спільно з Центром з сімейного права ВША НААУ.

Доповідачі: авторка Сімейного кодексу України, Ромовська З.В., адвокати, члени Комітетів НААУ, члени Центру сімейного права ВША НААУ, науковці.

Модератор: Ганна Гаро, адвокат, кандидат юридичних наук, голова Комітету з сімейного права НААУ, керівник Центру сімейного права ВША.

Актуальність теми:

Сім'я – це найбільше щастя, яке людина може створити сама. Від стосунків в кожній родині залежить майбутнє дітей і всього суспільства. Саме тому сім'я перебуває під особливою охороною держави, а її цілісність є запорукою стабільності та впевненості у завтрашньому дні.

Відповідно до статті 51 Конституції України **сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою**. Державна охорона сім'ї також закріплена і в статті 5 Сімейного кодексу України, а саме: **держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї**.

Важливим проявом такої охорони є створення державою системи гарантій збереження цілісності сім'ї та шлюбу. До такої системи як раз і входить такий маловідомий пересічному громадянину України інститут як встановлення подружжю режиму окремого проживання (сепарації). Такий режим надає можливість чоловіку і жінці взяти паузу у своїх сімейних відносинах, побути наодинці, поміркувати про своє майбутнє, замислитися над деякими моментами їх спільного сімейного життя, не доводячи справу до розлучення. Що важливо, законодавець під час такої сепарації надає ефективні інструменти захисту майнових прав подружжя та права на батьківство, а саме:

- ✓ майно, яке буде придбано подружжям в період сепарації, не вважатиметься їх спільною сумісною власністю;
- ✓ дитина, народжена дружиною після спливу 10 місяців після встановлення режиму сепарації, не вважатиметься такою, що походить від її чоловіка.

За час існування карантину ми всі стали свідками того, що кількість розлучень різко збільшилась у два, а то і три рази. І досить часто рішення про розірвання шлюбу були прийняті поспішно, не об'єктивно, на хвилі емоційного напруження, а згодом - колишне подружжя жалкувало, що не змогло зберегти сім'ю.

Причиною прийняття таких поспішних рішень є відсутність у нашій державі належних заходів та поширення в маси інформації, які б популяризували сімейним парам встановлення режиму сепарації як альтернативу розірвання шлюбу.

Офіційно режим сепарації був закріплений в статтях 119-120 Сімейного кодексу України **ще у 2002 році**. Тобто вже майже 20 років подружні пари мають додатковий інструмент

для збереження шлюбу, однак, практика його застосування не набуває в Україні значного поширення, що зумовлено необізнаністю населення про режим сепарації та його правові наслідки.

За загальним правилом, у сімейному законодавстві визначено, що режим окремого проживання встановлюється судом. Критерієм для встановлення такого режиму є неможливість чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно. За відсутності взаємної згоди подружжя на встановлення режиму сепарації волевиявлення одного з них має бути обґрунтованим. В таких справах суд встановлює фактичні взаємини сторін і контролює доцільність сепарації для того, щоб узаконений спосіб окремого проживання не був формальним засобом вирішення спірних майнових питань.

З наведених вище положень чинного законодавства та судової практики вбачається, що повинні існувати певні належні підстави для того, щоб суд прийняв позитивне рішення і встановив подружжю режим окремого проживання. Натомість, жодний нормативний акт не розкриває, що саме під собою розуміє таке поняття як *«неможливість чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно»*. Ми можемо брати за приклад лише досвід зарубіжних країн у вирішенні подібних питань, однак для того, щоб мати надійне правове обґрунтування під час підготовки заяв або позовів про встановлення режиму сепарації, необхідно закріпити у чинному законодавстві України чіткий перелік підстав для встановлення такого режиму і отримання позитивного рішення.

На окрему увагу також заслуговує вирішення питання щодо того, з ким із батьків будуть проживати діти під час встановлення режиму сепарації та яким чином будуть сплачуватися аліменти тим із батьків, хто проживає окремо. Судова практика зазначає, що наявність у подружжя дітей не є перешкодою у встановленні судом режиму сепарації. Однак, для належного захисту прав дітей та уникнення у майбутньому непорозумінь щодо їх виховання, суду необхідно було б вимагати від подружжя укладення відповідного договору про місце проживання та утримання дітей. Але, прямої імперативної норми щодо здійснення вказаних вище дій, чинне законодавство, на жаль, не містить і це є проблемою, яку необхідно вирішувати.

Також стаття 119 Сімейного кодексу зазначає, що режим окремого проживання припиняється у разі, зокрема, поновлення сімейних відносин. Натомість, яким чином можливо підтвердити відповідний факт, ні законодавство, ні судова практика чіткої відповіді так і не надає. Тому, для того, щоб мінімізувати у майбутньому ризики щодо поділу майна, не залишається іншого виходу як знову ж таки звертатися до суду із заявою про припинення режиму сепарації.

Крім того, існують дискусії, чи можливо взагалі обійти суд і встановити та (або) припинити режим окремого проживання в договірному порядку. Всі ці питання потребують детального аналізу та з'ясування.

Сепарація дійсно допомагає подружжю не приймати поспішних рішень про розлучення та створює умови для примирення чоловіка і жінки. Не дивлячись на те, що дружина та чоловік мають право вибору місця проживання і в результаті взагалі можуть жити окремо - без встановлення у суді режиму окремого проживання, слід пам'ятати, що у цьому разі не зупиняється дія презумпції права спільної сумісної власності та презумпції батьківства, а отже, у конфліктних ситуаціях може виникнути потреба судового захисту прав одного з подружжя.

В цілому, практика застосування інституту сепарації свідчить про важливість і доцільність його запровадження, тому в сучасних умовах інститут сепарації потребує подальшого вдосконалення та детального правового врегулювання, з урахуванням, в тому числі, досвіду зарубіжних країн. **Всі ці питання наразі потребують ґрунтового обговорення.**

Мета проведення круглого столу:

- розглянути історичні аспекти формування і встановлення інституту окремого проживання подружжя,
- обговорити актуальність, порядок та правові наслідки встановлення режиму окремого проживання,
- визначити в чому полягає різниця між режимом окремого проживання та розірванням шлюбу,
- проаналізувати можливість встановлення режиму окремого проживання в договірному порядку,
- з'ясувати перелік підстав, за яких судом може бути встановлено режим окремого проживання, зокрема визначити, що в себе включає поняття «неможливість або небажання подружжя проживати спільно»,
- з'ясувати необхідність подання до суду договору про визначення місця проживання та утримання дитини разом із спільною або позовною заявою про встановлення режиму сепарації,
- визначити, яким чином необхідно підтверджувати факт «поновлення сімейних відносин», з метою припинення режиму окремого проживання подружжя, встановленого судом,
- проаналізувати актуальну судову практику щодо встановлення подружжю режиму сепарації, встановити, на що саме суд звертає увагу, коли розглядає дану категорію справ,
- розглянути особливості встановлення режиму сепарації в зарубіжних країнах,
- обговорити пропозиції щодо внесення змін до сімейного законодавства України, з метою детального врегулювання всіх питань, пов'язаних із встановлення режиму сепарації подружжя.
- узагальнити висновки круглого столу із вказаних вище питань.

Питання, що заплановані до обговорення: (попередня програма)

Реєстрація учасників

13:50 – 14:00

Вступні слова: модератор, запрошені - 20 хвилин

14:00 – 14:20

1. Виступи доповідачів та дискусія

Виступ Ромовської Зорислави Василівни (участь уточнюється), доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України, автора проекту Сімейного кодексу України, - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

14:20 – 14:40

● Порядок та правові наслідки встановлення режиму окремого проживання доповідач: **Інна Скузь, адвокат, член Комітету з сімейного права НААУ, член Центру сімейного права ВША, - 15 хвилин**

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

14:40-15:00

● Різниця між режимом окремого проживання та розірванням шлюбу
доповідач: **Анна Осадча**, адвокат та медіатор, експерт з вирішення сімейних конфліктів, засновник та керуюча АБ «Анни Осадчої», член Ради Комітету з сімейного права НААУ, член Центру сімейного права ВША - 15 хвилин

15:00-15:20

● Перелік підстав, за яких судом може бути встановлено режим окремого проживання. Аналіз таких понять як «неможливість або небажання подружжя проживати спільно»
доповідач: **Мар'яна Назаренко**, адвокат, засновник та керуюча АБ «Назаренко Мар'яни», член Ради Комітету з сімейного права НААУ, член Центру сімейного права ВША - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

15:20-15:40

● Докази, необхідні для підтвердження факту «поновлення сімейних відносин», з метою припинення режиму окремого проживання подружжя, встановленого судом
доповідач: **Олена Кухаренко**, адвокат, засновник та керуюча АБ «Адвокати», член Ради Комітету з сімейного права НААУ, член Центру сімейного права ВША - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

15:40-16:00

● Проблемні питання набуття майна подружжям під час встановлення режиму окремого проживання
доповідач: **Дмитро Бузанов**, адвокат, член Ради Комітету з сімейного права НААУ - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:00-16:20

● Процесуальні аспекти провадження у справах про встановлення режиму окремого проживання подружжя
доповідач: **Тетяна Водоп'ян**, адвокат, кандидат юридичних наук, медіатор, керуюча АБ «Тетяни Водоп'ян», регіональний представник Комітету з сімейного права НААУ у Рівненській області, член Ради Комітету медичного та фармацевтичного права та бібліотеки НААУ - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:20-16:40

● Актуальна судова практика щодо встановлення подружжю режиму сепарації
доповідач: **Ірина Попіка**, адвокат, член Ради Комітету з сімейного права НААУ - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:40-17:00

● Погляд Верховного Суду на режим окремого проживання подружжя
доповідач: **Людмила Гриценко**, адвокат, медіатор, член Ради Комітету з сімейного права НААУ, національний експерт Ради Європи, співзасновник ЮГ «Право» - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:00-17:20

● Міжнародний досвід правового регулювання режиму окремого проживання подружжя
доповідач: **Марія Менджул**, доктор юридичних наук, доцентка, професорка кафедри цивільного права та процесу ДВНЗ «УжНУ», член Центру сімейного права ВША - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:20-17:40

• Аналіз можливості встановити режим окремого проживання в договірному порядку
доповідач: **Марина Вітліна**, помічник адвоката *Гаро Г.О.*, член команди Координатора
комітетів *НААУ* - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:40-18:00

2. Обговорення із присутніми, підсумок висновків, пропозиції щодо внесення змін до норм чинного законодавства